

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ AUDİTORLAR PALATASI

Keyfiyyətə kənar nəzarət zamanı auditor təşkilatları və sərbəst auditorların yol verdikləri nöqsan və çatışmazlıqlar barədə TƏSNİFAT

İcraçılar: Qoşqar Əhmədov, Barat Orucov
Rəyçilər: Qəşəm Bayramov, Ənvər Aslanov, Namiq Abbaslı, Üzeyir Fətiyev

Mündəricat & Sənədin Əhatə Dairəsi

- ✓ **Ümumi müddəalar və Normativ əsaslar** (Qanunlar, BAS, BKİS 1 və 2, Etika Məcəlləsi)
- ✓ **Anlayışlar və Risklərin qiymətləndirilməsi** meyarları (Matris sistemi)
- ✓ **Müstəqillik və etik tələblərin** pozulması üzrə təməl pozuntular
- ✓ **Audit müqavilələri** və hüquqi sənədlərlə bağlı tələblər

- ✓ **Planlaşdırma və risklərin** qiymətləndirilməsi (BAS 300, 315, 320)
- ✓ **Audit prosedurları və sübutlar** (Kənar təsdiqləmələr, analitika)
- ✓ **Rəyin tərtibi və peşə-nəzarət** qiymətləndirilməsi (BAS 700 seriyası)
- ✓ **Nəticələr, intizam icraatı** və bal şkalası (5-dən 2-yə qədər)

Əsas Anlayışlar: Nöqsan və Çatışmazlıq

Nöqsan

Normativ hüquqi aktların, Beynəlxalq Audit Standartlarının (BAS) və etika prinsiplərinin tələblərindən birbaşa kənarlaşma halı, keyfiyyətə mənfi təsir göstərir.

Çatışmazlıq

Auditor fəaliyyətinin təşkilində şərait yaradan, lakin audit nəticələrinə və rəyin etibarlılığına həlledici təsir göstərməyən texniki/təşkilati kənarlaşma.

Kritik Nöqsan

Müstəqilliyin tam pozulması, auditin aparılmaması və ya saxta rəy verilməsi səbəbindən auditor rəyinə etimadı tamamilə aradan qaldıran ağır pozuntu.

Risqlərin Qiymətləndirilməsi Meyarları

Rəyə təsir dərəcəsi: Maliyyə hesabatlarına verilmiş rəyin doğru və ədalətli əks olunmasına, ictimai etimada təsiri.

Törədilmə forması: Ehtiyatsızlıqdan/səriştəsizlikdən, yoxsa qəsdən/tamah zəminində (məsələn, formal audit) törədilməsi.

Xarakteri: Birdəfəlik, təkrar və ya daxili nəzarət sisteminin işləməməsindən irəli gələn sistemli xarakter daşması.

Subyektin statusu: Audit olunan müəssisənin İctimai Əhəmiyyətli Qurum (İƏQ), dövlət müəssisəsi və ya digər subyekt olması.

Əhəmiyyətli təhrif riski: Maliyyə hesabatlarında aşkar edilməmiş ciddi təhriflərin qalması ehtimalı.

Müstəqillik və Etik Tələblərin Pozulması

Təməl prinsiplər: Dürüstlük, obyektivlik, peşəkar səriştə və tələbkarlıq, məxfilik qaydalarına əməl edilməməsi.

Maliyyə asılılığı: Audit etdiyi müəssisədə maliyyə, mühasibat və ya idarəetmə funksiyalarını yerinə yetirməsi (Kritik nöqsan).

Şəxsi əlaqələr: Audit qrupu üzvlərinin rəhbər heyətlə yaxın qohumluq və ya sıx şəxsi əlaqələrinin olması.

Zəruri Reaksiya Tədbirləri

- Audit faylının tam re-araşdırılması
- Tapşırığın keyfiyyətinin müstəqil təhlili (BKİS 2)
- Peşə-nəzarət qiymətləndirilməsi
- Palata tərəfindən intizam icraatına başlanılması

Müqavilə, Planlaşdırma və Risklər

Müqavilə & Sənədlər

- Müqaviləsiz audit aparılması (Kritik nöqsan)
- BAS 210 və BKİS 1 üzrə qəbul prosedurlarının olmaması
- Peşə məsuliyyətinin sığortalanmaması
- Palatanın vahid reyestrində uçotun aparılmaması

Planlaşdırma (BAS 300, 315, 320)

- Strategiya və audit planının hazırlanmaması
- Risklərin qiymətləndirilməməsi (BAS 315)
- Əhəmiyyətlik səviyyəsinin hesablanmaması
- Şablon, təkrar olunan formal audit proqramları

Audit Prosedurları və İşçi Sənədlər

Kənar təsdiqləmələr (BAS 505): Bank, debitor və kreditorlardan məktubların alınmaması.

Analitik prosedurlar (BAS 520): Maliyyə göstəricilərinin meyllərinin araşdırılmaması.

Audit seçməsi (BAS 530): Reprezentativ olmayan nümunə seçimləri.

Davamlı fəaliyyət (BAS 570): 12 aylıq fəaliyyət risklərinin təhlil olunmaması.

BAS 230 Sənədləşdirmə: İşçi sənədlərin natamamlığı, imza və tarixlərin buraxılması.

Komplektləşdirmə: Rəy verildikdən sonra 60 gündən gec faylın yığılması.

Məxfilik: Sənədlərin ən azı 5 il saxlanması qaydalarının pozulması.

Auditor Rəyi və Palatanın Qərar Formulu

Əsaslandırılmamış müsbət rəy: Ciddi təhriflər olduğu halda dəyişdirilməmiş rəy (Kritik nöqsan).

Rəy növləri (BAS 705): Şərti, mənfi rəy və ya imtinanın səhv tətbiqi.

Əsas audit məsələləri (BAS 701): İƏQ-lərdə məsələlərin açıqlanmaması.

Peşə-Nəzarət Qərar Düsturları

1. **“Rəyin keyfiyyətsiz hesab edilməsi”** – Prosedurlar aparılmadıqda və ya təhriflər gizlətildikdə.
2. **“Rəyə etimadın sarsılması”** – Sübutlar kifayət olmadıqda.
3. **“Standartlara uyğunluğun təsdiqi”** – Nöqsanlar rəyə təsir etmədikdə.

Nöqsanların Qiymətləndirilməsi Matrisi

Qiymət	Dərəcə	Kənarlaşma Növü	Rəyin Etibarlılığı	Hüquqi və İntizam Tədbiri
5	Keyfiyyətli	Az əhəmiyyətli (texniki) / Çatışmazlıq	Tam etibarlıdır	Metodiki tövsiyələr
4	Qənaətbəxş	Orta əhəmiyyətli nöqsanlar	Etibarlıdır	Məcburi tövsiyə (30 gün)
3	Qismən qənaətbəxş	Əhəmiyyətli / Sistemli nöqsanlar	Ciddi şübhə altındadır	İntizam icraatı, təkrar monitoring
2	Qeyri-qənaətbəxş	Kritik / Təkrar nöqsanlar	Etimad yoxdur	Rəyin keyfiyyətsiz sayılması, ləğv

Nöqsan və Çatışmazlıq

Nöqsan

Auditor xidmətinin göstərilməsi zamanı normativ hüquqi aktların, BAS və Peşə Etikası prinsiplərinin tələblərindən birbaşa kənarlaşma halı.

Çatışmazlıq

İşin təşkilində kənarlaşmalara şərait yaradan, lakin auditor rəyinin etibarlılığına birbaşa həlledici təsir göstərməyən texniki boşluq.

Peşə-Nəzarət Qiymətləndirməsi

Aşkar edilmiş nöqsanların auditor rəyinin etibarlılığına təsirinin Palatanın nəzarət strukturları tərəfindən rəsmi yekun dəyərləndirməsi.

Nöqsanların Əhəmiyyətlik üzrə Dərəcələri

Kritik Nöqsanlar

Auditor rəyinə etimadı tamamilə aradan qaldıran ağır pozuntu.

- Müstəqilliyin pozulması, auditin faktiki aparılmaması, müqaviləsiz audit və saxta müsbət rəy verilməsi.

Əhəmiyyətli Nöqsanlar

Auditin keyfiyyətinə və rəyin etibarlılığına ciddi mənfi təsir göstərən kənarlaşmalar.

- Planlaşdırma, risk qiymətləndirilməsi, sübut toplama və BAS-ların tələblərinin pozulması.

Sistemli və Təkrar Nöqsanların Xarakteri

Sistemli Nöqsanlar (BKİS 1)

- Auditor təşkilatının daxili keyfiyyətə nəzarət sisteminin işləməməsi nəticəsində yaranır.
- Əksər audit fayllarında eyni tipli formal kənarlaşmaların ardıcıl təzahür etməsi ilə xarakterizə olunur.

Nəticə: Daxili keyfiyyət sisteminin re-auditi və icraatı məcburi təlimlər.

Təkrar Nöqsanlar

- Əvvəlki kənar nəzarət zamanı aşkar edilib xəbərdarlıq edildiyi halda yenidən yol verilən kənarlaşma.
- Subyektin fəaliyyətində islahat aparmadığını sübut edir.

Nəticə: Ağırlaşdırıcı hal kimi intizam icraatında tənbeh dərəcəsinin artırılması.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirik!

Azərbaycan Respublikasının Auditorlar Palatası